

IFRS 9 käyttöönoton merkitys rahoituslaitoksille

Petri Kuisma

Tekijä(t) Petri Kuisma	
Koulutusohjelma Liiketalous	
Raportin/Opinnäytetyön nimi IFRS 9 käyttöönoton merkitys rahoituslaitoksille	Sivu- ja liitesivumäärä 28+2
<p>Opinnäytetyössä tutkittiin IFRS 9 Rahoitusinstrumentit -standardin voimaantulon merkitystä rahoituslaitoksille. Työn tavoitteena oli arvioida, millaisia haasteita IFRS 9 valitseman arvonalentumisien odotettujen tappioiden -mallin käyttöönotto merkitsee rahoituslaitoksille.</p> <p>Työssä käsitellään aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja sitä täydennetään asiantuntijoille tehdyillä teemahaastatteluilla. Työssä keskitytään arvonalentumisien kirjaamisen taustalla olevien mallien muutokseen sekä rahoitusinstrumenttien luokittelun muutokseen.</p> <p>Työssä käydään läpi rahoitusinstrumenttien luokituksen muutokset sekä siirtymisen uuteen odotettujen tappioiden-malliin arvonalentumisien kirjaamisessa. Teemahaastatteluilla pyritään syventämään näkemystä muutoksista rahoituslaitosten kannalta. Lisäksi selvitettiin uuden standardin kehittämisen aloittamiseen liittyviä syitä.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena selvitettiin, että IFRS 9-standardilla on merkittävä vaikutus rahoituslaitosten toimintaan. Arvonalentumisien taustalla olevan mallin muuttuminen odotettujen tappioiden -malliksi pakottavat rahoituslaitokset läpikäymään omat riskimallinsa ja arvioimaan niiden yhteensopivuuden uuden standardin kanssa. Rahoitusinstrumenttien muuttunut luokittelu vaatii niiden uudelleen luokittelun ja uusien sääntöjen luomisen luokittelua varten. Näillä IFRS 9-standardin käyttöönottoon liittyvillä seikoilla on merkittävä resursseja vaativa ominaisuus rahoituslaitoksille.</p>	
Asiasanat IFRS-standardit, IFRS 9, arvonalentuminen, rahoituslaitokset, arvostaminen	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Työn tavoite ja rajaukset	1
1.2	Työn menetelmät ja rakenne	2
2	Rahoitusinstrumenttien luokittelu ja arvostaminen tilinpäätöksessä.....	3
2.1	Tilinpäätösten harmonisointi ja IFRS	3
2.2	Euroopan Unionin tilinpäätössääntely	4
2.3	IAS 39 korvaaminen.....	4
2.4	IAS 39 luokittelu ja arvostaminen	5
2.4.1	Rahoitusvarojen luokittelu	5
2.4.2	Rahoitusvelkojen luokittelu	7
2.4.3	Rahoitusvarojen arvostaminen	8
2.4.4	Rahoitusvelkojen arvostaminen.....	9
2.5	IFRS 9 luokittelu ja arvostaminen.....	10
2.5.1	Rahoitusinstrumenttien luokittelumalli	10
2.5.2	Rahoitusvarojen luokittelu ja arvostaminen	11
2.6	Rahoitussaataviin kuuluvien erien arvonalentumiset IFRS 9:ssä.....	12
2.7	Toteutuneiden tappioiden lähestymistapa	12
2.8	Odotettujen tappioiden malli.....	14
3	Asiantuntijanäkemyksiä IFRS 9 standardiin.....	17
3.1	IFRS 9 standardiuudistuksen taustat.....	17
3.2	Arvio IFRS 9 päätavoitteiden toteutumisesta.....	18
3.3	Näkemykset arvonalentumisien mallista.....	18
3.4	Käyttöönoton haasteet	19
3.5	Näkemykset riskimalleista	20
3.6	Rahoituslaitosten käyttöönoton tilanne	20
3.7	Tilinpäätösstandardien yhdistymisen jatkonäkymät.....	21
3.8	Rahoitusinstrumenttien luokittelun ja suojauslaskennan muutokset	21
3.9	Rahoitusinstrumenttien standardien jatkokehitys.....	22
4	Tulokset ja johtopäätökset.....	23
4.1	Odotettujen tappioiden mallin vaikutus.....	23
4.2	Rahoituslaitokset standardimuutoksen osana	24
4.3	Luokittelun muutos.....	25
4.4	Ehdotukset uusiksi tutkimuskohteiksi	26
	Lähteet	27
	Liitteet.....	29

1 Johdanto

Pankkien ja muiden rahoituslaitosten taseessa olevien saamisten oikea arvostaminen on ensiarvoisen tärkeää pyrittäessä luomaan luotettavaa kuvaa kyseessä olevan pankin taloudellisesta tilasta tarkasteluhetkellä. Taloudellisesta tilasta ovat kiinnostuneita niin omistajat, sekä nykyiset että mahdolliset tulevat sijoittajat, kuin rahoitusmarkkinoita valvovat viranomaiset. Rahoitustoiminnan luonteeseen kuuluu olennaisena tekijänä luottamus rahoituslaitosten taloudellisen aseman vakauteen ja kestävyyyteen markkinahäiriöiden toteutuessa.

IFRS 9 Rahoitusinstrumentit – standardia tulee soveltaa viimeistään 1.1.2018 lähtien. Tämä standardit säätelevät rahoitusinstrumenttien luokittelu ja arvostamista, arvonalentumisten kirjaamista sekä suojauslaskentaa konsernitilinpäätöksessä. Alkuperäisenä motivaationa uudelle standardille toimi voimassa olleen IAS 39 standardin koettu monimutkaisuus. Standardia oli päivitetty useita kertoja. 2000-luvun finanssikriisi nopeutti jo aikaisemmin aloitetun standardin valmistelua. Laajasti oltiin sitä mieltä, että finanssikriisin alkaessa voimassa ollut säännöstö ohjeisti tekemään rahoitusinstrumenttien arvonalentumiskirjauksia liian konservatiivisesti. Tarvittiin selvää todistusaineistoa ennen kuin arvonalentumiskirjauksia voitiin tehdä. Finanssikriisin jälkitunnelmissa katsottiin yleisesti että kasvaviin luottotappioihin alettiin varautua liian myöhään.

Perinteisesti yritysten tilinpäätöksiä sisältöä ja muodostamista on säännelty kansallisesti. Kuitenkin kansainvälisellä tilinpäätösten muodon ja sisällön harmonisoinnilla voidaan arvioida saavutettavan selviä säästöjä niin sijoittajien tekemissä yritysanalyysissä kuin myös sekä kansallisten että kansainvälisten viranomaisten yrityksiin kohdistamassa valvonnassa. Tilinpäätösten kansainvälinen harmonisointi on ottanut ensimmäisiä konkreettisia askeliaan jo 1970-luvulla (Haaramo & Rätty 2014, 28). Idea työn aiheeksi on syntynyt oman työn tulevaisuuden vaatimuksia kartoittaessa.

1.1 Työn tavoite ja rajaukset

Työn tavoitteena on arvioida, millaisia haasteita IFRS 9 valitseman arvonalentumisten odotettujen tappioiden -mallin käyttöönotto merkitsee rahoituslaitoksille. Ensimmäisenä alatavoitteena on selvittää standardimuutoksen syitä rahoituslaitosten kannalta. Toisena alatavoitteena on arvioida muita rahoituslaitoksiin merkittävästi vaikuttavia tämän standardin tuomia muutoksia. Standardi ei ole toimialakohtainen. Kuitenkin rahoituslaitokset toi-

mintansa takia ovat standardin suurimpia käyttäjiä. Tässä työssä tarkastelu rajataan rahoituslaitoksiin.

1.2 Työn menetelmät ja rakenne

Työssä hyödynnetään lähdekirjallisuutta, jota on syvennetty asiantuntijoille tehdyillä teemahaastatteluilla. Työn tavoitteen saavuttamiseksi teoriaosuudessa käydään läpi uuden standardin myötä muuttunutta arvonalentumisien kirjaamista. Työssä keskitytään arvonalentumisien kirjaamisen taustalla olevien mallien muutokseen sekä rahoitusinstrumenttien luokittelun muutokseen. Teemahaastattelut vastaavat omalta osaltaan työn tavoitteiden saavuttamisesta antamalla lisänäkökulmaa rahoituslaitosten haasteisiin uutta standardia käyttöön otettaessa.

Ensimmäisessä luvussa valotetaan IFRS 9: taustalla vaikuttavia tekijöitä. Luvussa esitellään tämän lisäksi opinnäytetyön tavoitteet, rajaukset sekä tutkimusmenetelmät. Toinen luku käy läpi rahoitusinstrumenttien luokittelua ja arvostamista sekä rahoitusvaroihin kuuluvien erien arvonalentumista IFRS 9:n mukaisesti. Kolmannessa luvussa syvennetään IFRS 9 asiantuntijanäkemyksien avulla näkemystä standardin käyttötosta rahoituslaitoksissa. Neljännessä luvussa esitetään analyysi työn tuloksista.

2 Rahoitusinstrumenttien luokittelu ja arvostaminen tilinpäätöksessä

Rahoitusinstrumenttien käsittely IFRS:ssä on keskittynyt standardeihin: IAS 32 Rahoitusinstrumentit, esittämistapa; IAS 39 Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen ja IAS 7 Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot. IAS 32 määrittää rahoitusinstrumentiksi sopimuksen, jossa toiselle yritykselle syntyy rahoitusvaroihin kuuluva erä ja samanaikaisesti toiselle yritykselle rahoitusvelan tai oman pääoman ehtoinen instrumentti (Haaramo & Rätty 2014, 305-306).

Rahoituslaitokset tyypillisesti pitävät taseissaan suuria määriä erityyppisiä rahoitusinstrumentteja. Näiden instrumenttien hallussapitomotiivi voi myös vaihdella suuresti. Rahoitusinstrumentin luokka vaikuttaa sen arvostamiseen konsernitilinpäätöksessä. Sekä luokiteltavien instrumenttien suuri määrä että niiden erilaiset ominaisuudet tekevät luokittelusta vaativan tehtävän. Muutokset luokittelussa ja arvostamisessa ovat rahoituslaitoksille merkittävä tapahtuma.

2.1 Tilinpäätösten harmonisointi ja IFRS

Erityisesti toiminta arvopaperimarkkinoilla korostaa tilinpäätösinformaation vertailukelpoisuuden tärkeyttä. Sijoittavat vaativat sijoituspäätöksensä pohjaksi samoihin lähtökohtiin ja periaatteisiin perustuvaa informaatiota. Pääomien liikkua rajoituksitta maiden välillä on keskeistä pystyä vertaamaan sijoittajien käyttämiä tunnuslukuja keskenään. Luetettavien vertailujen ehtona on, että tunnuslukujen osatekijät lasketaan samalla tavalla yhtiön sijaintivaltiota riippumatta (Haaramo & Rätty 2014, 25-26).

29.6.1973 perustettu International Accounting Standards Committee (IASC) toteutti laajan organisaatiouudistuksen vuonna 2001 ja siirtyi käyttämään lyhennettä IASB (International Accounting Standards Board). Pysyvä tulkintakomitea (IFRIC) antaa tulkintakannanottoja IFRS-standardien soveltamisen IASB:n yleisten perusteiden valossa, julkaisee luonnoksia kommentoitavaksi sekä harkitsee annettuja kommentteja ja raportoi hallitukselle ja hankkii hyväksynnän lopullisille tulkinnoille.

IFRS-normisto rakentuu kolmesta osasta. Nämä ovat tilinpäätöksen laatimista ja esittämistä koskevat yleiset perusteet, kansainväliset tilinpäätösstandardit (IFRS, aikaisemmin IAS, International Accounting Standards) sekä tulkintaohjeet (IFRIC, aikaisemmin Standing Interpretations Committee) (Haaramo & Rätty 2014, 28-30)

2.2 Euroopan Unionin tilinpäätössääntely

Yhteisöoikeudellisista direktiiveistä neljäs ja seitsemäs käsittelevät tilinpäätösinformaatiota. Neljäs direktiivi koskee yksittäisen yhtiön vuositilinpäätöksen laadintaa, sisältöä ja julkistamista. Seitsemäs direktiivi käsittelee konsernitilinpäätöstä. Seitsemäs direktiivi (83/348/ETY) julkaistiin alkujaan vuonna 1983. Viimeksi vuonna 2006 osaa sen määräyksistä muutettiin.

Euroopan unionin IAS-asetus hyväksyttiin 7.6.2002. Sen myötä IFRS-raportointi tuli koskemaan kaikkia EU:n alueella toimivia julkisesti noteerattuja yhtiöitä. Yrityksen koolla tai kansainvälisyydellä ei ole merkitystä asiaan. Suomessa EU:n IAS-asetuksen muutokset tulivat voimaan vuoden 2014 lopussa. Kirjanpitolakiin lisättiin luku 7a, jonka mukaan julkisen kaupankäynnin kohteena olevat yhtiöt ovat velvoitettuja laatimaan konsernitilinpäätöksessä IFRS-standardeja noudattaen (Haaramo & Rätty 2014, 37-53).

2.3 IAS 39 korvaaminen

2000-luvun lopun finanssikriisin aikana luottotappioiden myöhäisen kirjaamisen todettiin olevan eräs tilinpäätösstandardien heikkous. Voimassa ollut malli lykkäsi luottotappioiden kirjaamista kunnes oli todisteita velallisen maksukyvyttömyydestä. Tämän johdosta aloitettiin uudistustyö luottotappioiden syntymistä ennakoimaan pystyvien mallien löytämiseksi toteutuneet tappiot-mallin vaihtoehdoksi. Arvon alentumismallien monimutkaisuuden toteaminen oli myös yksi liikkeelle paneva voima.

Päätavoitteena kehitystyössä oli tuottaa tilinpäätöksien käyttäjille käyttökelpoisempaa tietoa yrityksen rahoitusvarojen odotettavissa olevista luottotappioista. Samalla luovuttiin kynnyksestä odotettujen luottotappioiden kirjaamisesta. Enää ei tarvita erityistä kohonneen luottoriskin todentavaa tapahtumaa ennen kuin odotettuihin luottotappioihin voidaan varautua. Odotettujen luottotappioiden määrää päivitetään jokaisena raportointikertana luottojen laadun vaihdellessa (IFRS Exposure Draft March 2013, 2).

Kansainvälinen tilinpäätösstandardeja antava elin (IASB) aloitti vuonna 2005 uuden standardin valmistelun voimassa olleen IAS 39:n korvaajaksi. Standardit käsittelevät rahoitusinstrumenttien luokittelua, arvostamista, arvonalentumisen huomioonottamista sekä suojauslaskentaa. Uuden standardin valmistelua nopeutettiin saadun palautteen pohjalta. IFRS 9 valmistui kolmessa vaiheessa: 1) rahoitusvaroihin kuuluvien erien luokittelu ja arvostaminen, 2) arvonalentumisen menetelmä, 3) suojauslaskenta. Lopullisesti standardi hyväksyttiin vuonna 2014. Kansainvälinen tilinpäätösstandardi IFRS 9:n noudattaminen

tulee pakolliseksi EU:n sisällä vuoden 2018 alun jälkeen alkavalla tilikaudella. Merkittävä uusi asia standardissa liittyy saamisten arvonalentumisen esittämiseen tilinpäätöksessä. IAS 39 standardin mukaan tuli rahoitusvaroihin kuuluvaan erään kohdistua jonkin suuruinen luottotappiotapahtuma ennen kuin erän arvonalentumista huomioitiin tilinpäätöksessä. IFRS 9 arvonalentumislähestymistavan mukaisesti raportoidaan odotettuja luottotappioita sekä niiden muutoksia raportointi ajankohdasta toiseen (IFRS 9, A323-A325).

2.4 IAS 39 luokittelu ja arvostaminen

Rahoitusinstrumenttien luokittelu pohjautuu eri instrumenttien erilaiseen käsittelyyn kirjanpidossa ja tilinpäätöksessä. Luokkien välillä on eroa kirjanpito käsittelyssä ja esittämisessä tilinpäätöksessä, mutta luokan sisällä eroja ei ole.

IFRS ei esitä täsmällistä kaavaa taseelle eikä laajalle tuloslaskelmalle. Esitykseen vaikuttavat vaatimus esittää tiettyjä tase- ja tuloslaskelmarivejä sekä lisäksi vaatimus muiden erien, otsikoiden ja välisummien esittämisestä silloin kun niitä tarvitaan yrityksen taloudellisen aseman ja tuloksen ymmärtämistä varten (Tikka & Nykky & Virtanen & Heiniö & Linnanvirta 2014,118-119).

2.4.1 Rahoitusvarojen luokittelu

Rahoitusvaroihin kuuluu lyhyt- ja pitkäaikaisia omaisuuseriä jotka ovat yrityksen liikepääomaa tai sijoituksia (Haaramo & Rätty 2014, 308). Rahoitusvarat luokitellaan neljään luokkaan. Luokat ovat käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat, eräpäivään asti pidettävät sijoitukset, lainat ja muut saamiset sekä myytävissä olevat rahoitusvarat. Luokittelu perustuu instrumentin käyttötarkoitukseen ja ominaispiirteisiin. Luokittelua ei sovelleta suojauslaskennan kohteena oleviin tai suojaavina oleviin instrumentteihin, joihin on päätetty soveltaa suojauslaskennan sääntöjä. Instrumenttien luokittelu voidaan myös esittää liitetiedoissa taseessa esittämisen sijasta (Tikka ym. 2014, 120-121).

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat sisältävät kaupankäyntitarkoituksessa hankitut erät sekä yrityksen niin halutessa käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat erät. Kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin varoihin luetaan erät jotka katsotaan hankituksi ensisijaisesti tulon ansaitsemiseksi. Lisäksi sijoitukset ovat yleensä lyhyt aikaisia. Tavanomaisen, muun kuin rahoitusmarkkinoilla toimimisen, liiketoiminnan sivussa tapahtuva kassavarojen sijoitustoiminta harvemmin lukeutuu tähän erään. Erä voi sisältää sekä yksittäisiä instrumentteja että portfoliomuotoisia sijoituksia. Muut kuin IFRS:n mukaiseen suojauslaskentaan käytetyt johdannaiset esitetään tässä ryhmässä. Uudelleen luokittelu ei ole mahdollista tämän ryhmän kohdalla eli kaupankäyntitarkoituksessa hankit-

tuihin eriin alun pitäen kirjattu erä pysyy tässä ryhmässä kunnes se kirjataan pois rahoitusvaroista (Haaramo & Rätty 2014, 309-310).

Raportoitajat voivat halutessaan nimenomaisesti alkuperäistä kirjausta taseeseen tehdesään valita käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjauksen. Tätä kutsutaan käyvän arvon optioksi. Edellytyksenä kirjaukselle on että tämän johdosta tuotettava tilinpäätösinformaatio on merkityksellisempää kuin ilman tätä ratkaisua (Tikka ym. 2014, 122). Tätä vaihtoehtoa voidaan käyttää suojauslaskennan vaihtoehtona. Tällöin sekä varat että johdannaiset jotka suojaavat niitä arvostetaan käypään arvoon. Pääomasijoittajat voivat käypään arvoon kirjaamisen avulla parantaa liiketoiminnasta tilinpäätösinformaation avulla saatavaa kuvaa (Haaramo & Rätty 2014, 311).

Eräpäivään asti pidettävät sijoitusten maksusuoritukset ovat kiinteitä ja erääntyvät määrätynä päivänä. Korkoinstrumentit edustavat hyvin tätä luokkaa. Luokka edellyttää sopimusta jossa esimerkiksi velkapaperin korko, lyhennysmäärät ja –eräpäivät määritellään. Keskeisin peruste instrumentin tähän luokkaan kirjaamiseen on että se aiotaan pitää eräpäivään asti. Vakaa aikomus pitää instrumentti on määritelty käänteisesti. Instrumenttia ei saa luokitella eräpäivään asti pidettäviin jos se on aikomus pitää erä vain määrittelemättömän ajan tai erä on myytävissä, jos syntyy mahdollisuus voiton ansaintaan tai maksuvalmiustarpeiden vaatiessa erä myydään tai se voidaan myydä vaihtoehdoisen sijoituksen tekemiseksi tai jos kyseiseen erään liittyvän rahoituksen ehdot muuttuvat, on valmius myydä erä tai erä voidaan myydä, jos valuuttakurssit ovat muuttuneet epäsuotuisasti erä voidaan myydä tai liikkeellelaskija voi ennen eräpäivää lunastaa lainan selvästi kirjapitoarvoa alempaan hintaan. Myös kyky pitää instrumentti vaikuttaa käänteisesti luokitteluun. Jos yrityksellä ei ole taloudellisia voimavaroja pitää erä eräpäivään tai lakisääteinen tai muu velvoite estää sen, ei instrumenttia luokitella eräpäivään asti pidettäväksi. Jos yrityksen aikomus ja kyky pitää erä eräpäivään asti on muuttunut, luokitellaan se myytävissä oleviin rahoitusvaroihin (Haaramo & Rätty 2014, 312-314).

Lainat ja muut saamiset erään luetaan varat jotka ovat syntyneet luovuttamalla velalliselle rahaa, tavaroita tai palveluita. Erään liittyvät maksut ovat kiinteitä tai määriteltävissä olevia. Tähän erään kuluville varoilla ei ole toimivia markkinoita. Jos yritys aikoo myydä laina- tai myyntisaamisen välittömästi, sitä ei kirjata lainat ja muut saamiset erään (Haaramo & Rätty 2014, 314-315). Tähän erään ei voida kirjata johdannaisia. Saamisten ei tarvitse olla yrityksen itsensä myöntämiä vaan ne voivat olla myös ostettuja. Erään ei voi luokitella instrumenttia jos se on liikkeellelaskijan kirjanpidossa omaa pääomaa. Erona eräpäivään asti pidettäviin sijoituksiin on että lainoja ja muita saamisia eivät koske yhtä tiukat säännöt.

Instrumentti voi säilyä tässä luokassa vaikka vakaata aikomusta tai kykyä pitää se eräpäivään asti ei olisikaan (Tikka ym. 2014, 132-133).

Myytavissä olevaan rahoitusvarat ryhmään kuuluvat instrumentit jotka ovat määritelty myytävissä oleviksi tai joita ei voida luokitella lainoiksi ja muiksi saamisiksi, eräpäivään asti pidettäväksi instrumenteiksi eikä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi varoiksi. Tähän ryhmään yleisesti kirjataan instrumentit joita ei voida säännösten takia kirjata muihin ryhmiin. Johdannaisia ei tähän ryhmään luokitella. Ryhmä sisältää hyvin erilaisia instrumentteja. Muille kuin rahoitusmarkkinoilla toimi yrityksille, jotka sijoittavat liiketoiminnasta kertyneitä varoja lyhyt- tai pitkäaikaisesti tämä on tärkein ryhmä rahoitusvaroja. Tällöin sijoituksilla ei käydä aktiivista kauppaa eikä niitä ole sitouduttu pitämään instrumentin eräpäivään asti (Tikka ym. 2014, 133-134). Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin sekä eräpäivään asti pidettäviin varoihin liittyy kiinteästi sijoitustoiminta. Myytävissä oleviin rahoitusvarojen ryhmää kuvaa joustavuus ilman ennalta päätettyä tulonhankkimismallia erään (Haaramo & Rätty 2014, 315).

2.4.2 Rahoitusvelkojen luokittelu

Rahoitusvelat ovat sopimukseen perustuvia velvollisuuksia joiden perusteella on luovutettava käteis- tai muita rahavaroja tai vaihdettava rahoitusinstrumentteja olosuhteiden ollessa epäedulliset (esim. tappiolliset termiinit). Rahoitusvelat voivat olla esimerkiksi ostovelkoja, lyhytaikaisiin velkakirjoihin perustuvia velkoja, otettuja lainoja tai maksettavia joukkovelkakirjalainoja. Rahoitusvelkojen määrittely on hyvin lähellä rahoitusvarojen vastaavaa. Rahoitusvelat luokitellaan kahteen luokkaan. Nämä luokat ovat käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat sekä muut rahoitusvelat (Haaramo & Rätty 2014, 316-317).

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat jakautuvat samoin kuin saavat kahteen ryhmään. Tämä ryhmät ovat kaupankäyntitarkoituksessa hankitut rahoitusvelat ja yrityksen niin halutessa käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat. Velat jotka perustuvat muihin kuin suojaustarkoituksessa hankittuihin johdannaisiin ja osakkeiden lyhyeksi myynti luokitellaan kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin velkoihin. Kaupankäyntitarkoituksessa hankittuihin kirjataan myös muita velkoja joilla käydään kauppaa velan käyvän arvon muutoksia hyödyntäen ja sillä voittoa tavoitellen. Velkoja voidaan luokitella myös tulosvaikutteisesti käypään arvoon (käyvän arvon optio). Jos tätä optiota ei käytetä, velat on luokiteltavissa vain kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin ja muihin. Jos velalla on vain rahoitettu kaupankäyntitoimintaa, se ei ole kaupankäyntitarkoituksessa pidettävä rahoitusvelka (Haaramo & Rätty 2014, 316-317).

2.4.3 Rahoitusvarojen arvostaminen

Ensimmäistä kertaa kirjanpitoon kirjattaessa rahoitusvarat arvostetaan käypään arvoon. Tämä vastaa siitä annetun vastikkeen arvoa. Useimmiten hankintahetken käypä arvo perustuu käytettävissä olevaan markkinahintaan. Instrumentista tulevaisuudessa saatavien tulovirtojen nykyarvo voi toimia käyvän arvon arviona jos markkinahintaa ei ole tai siitä ei voida arvioida käypää arvoa luotettavasti. Vastikkeen ja käyvän arvon mahdollinen ero kirjataan tulosvaikutteisesti. Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattava erä arvostetaan ilman transaktiomenoja. Nämä menot kirjataan tulosvaikutteisesti. Muissa luokissa transaktiomenot luetaan käypään arvoon.

Myöhemmin rahoitusvaroja arvostettaessa on instrumentin luokalla ratkaiseva vaikutus. Arvostamisvaihtoehdot ovat käypä arvo, jaksotettu hankintameno sekä alkuperäinen hankintameno. Rahoitusvarat jotka pidetään kaupankäyntitarkoituksessa tai ovat myytävissä arvostetaan käypään arvoon vähentämättä transaktiomenoja. Sama koskee johdannaisvaroja. Osakkeet joille ei ole saatavissa markkinoilta noteerattua hintaa jäävät kuitenkin tämän käyvän arvon vaatimuksen ulkopuolelle. Tällaiseen osakkeeseen pohjautuvan johdannaisopimuksen arvoa ei myöskään voida määrittää käyrän arvon periaatteen mukaisesti. Tällöin arvostus tehdään hankintamenoon.

Käyvän arvon määrittämistilanteet jakautuvat tilanteisiin jossa on toimivat markkinat ja käyvät arvot saadaan noteeratun hinnan mukaan, on olemassa ei-toimivat markkinat ja arvot saadaan arvonmääritysmenetelmien perusteella sekä ei-toimivat markkinat ja oman pääoman ehtoiset instrumentit arvostetaan hankintamenoon. Julkisten toimivien arvopaperimarkkinoiden voidaan katsoa antavan luotettavan arvion käyvästä arvosta. Raportoin hallussa olevat omaisuuserät ja liikkeeseenlaskettava laina arvostetaan ostokurssiin ja hankittava omaisuuserä tai nykyinen velka myyntikurssiin. Tyypillisimpiä arvonmääritysmalleja ovat diskontattujen tulevien kassavirtojen- ja option hinnoittelumallit.

Arvostaminen tapahtuu jaksotettuun hankintamenoon jos erä kuuluu eräpäivään asti pidettäviin sijoituksiin tai lainoihin ja muihin saamisiin ja sillä on kiinteä eräpäivä. Hankintameno jaksotuksien laskentaan käytetään efektiivisen koron menetelmää.

Hankintamenoon arvostetaan sellaiset rahoitusvarat joita ei arvosteta käypään arvoon ja joilla ei ole kiinteää eräpäivää. IAS 39:n mukaan tähän kuuluvat ne oman pääoman ehtoiset instrumentit, joille ei ole markkinahintaa. Myös tällaisiin perustuvat johdannaiset arvostetaan hankintamenoon (Haaramo & Rätty 2014, 330-337).

Yhteenveto rahoitusvarojen arvostamisesta on esitetty taulukossa 1.

Arvostus	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat	Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset	Lainat ja muut saamiset	Myytävissä olevat rahoitusvarat
Ensimmäinen arvostus	Käypä arvo	Käypä arvo sisältäen transaktiomenot	Käypä arvo sisältäen transaktiomenot	Käypä arvo sisältäen transaktiomenot
Seuraavat arvostukset	Käypä arvo	jaksotettuun hankintameno-noon efektiivisen koron menetelmällä	jaksotettuun hankintameno-noon efektiivisen koron menetelmällä	Käypä arvo / hankintameno
Kirjaus	Tuloslaskelma	Tuloslaskelma	Tuloslaskelma	Laaja tuloslaskelma

Taulukko 1: Yhteenveto rahoitusvarojen arvostamisesta (Haaramo & Rätty 2014, 355)

2.4.4 Rahoitusvelkojen arvostaminen

Ensimmäistä kertaa kirjanpitoon kirjattaessa rahoitusvelat arvostetaan käypään arvoon. Tämä vastaa siitä saatua vastikkeen arvoa. Transaktiomenot, jotka syntyvät velan otosta sisällytetään käypään arvoon. Välittömät lisämenot jotka syntyvät instrumentin luovuttamisesta sisällytetään käypään arvoon. Seuraavissa raportoinneissa arvostetaan rahoitusvelat jaksotettuun hankintameno-noon efektiivisen koron menetelmällä. Kuitenkin käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat, kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät rahoitusvelat sekä johdannaisiin perustuvat rahoitusvelat kirjataan käypään arvoon. (Haaramo & Rätty 2014, 342-343).

Rahoitusvelkojen arvostaminen on esitetty taulukossa 2.

Arvostukset	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat	Muut rahoitusvelat
Ensimmäinen arvostus	Käypä arvo	Käypä arvo sisältäen transaktiomenot
Seuraavat arvostukset	Käypä arvo	jaksotettuun hankintamenuon efektiivisen koron menetelmällä
Kirjaus	Tulosvaikutteisesti	Tulosvaikutteisesti

Taulukko 2. Rahoitusvelkojen arvostaminen (Haaramo & Rätty 2014, 355)

2.5 IFRS 9 luokittelu ja arvostaminen

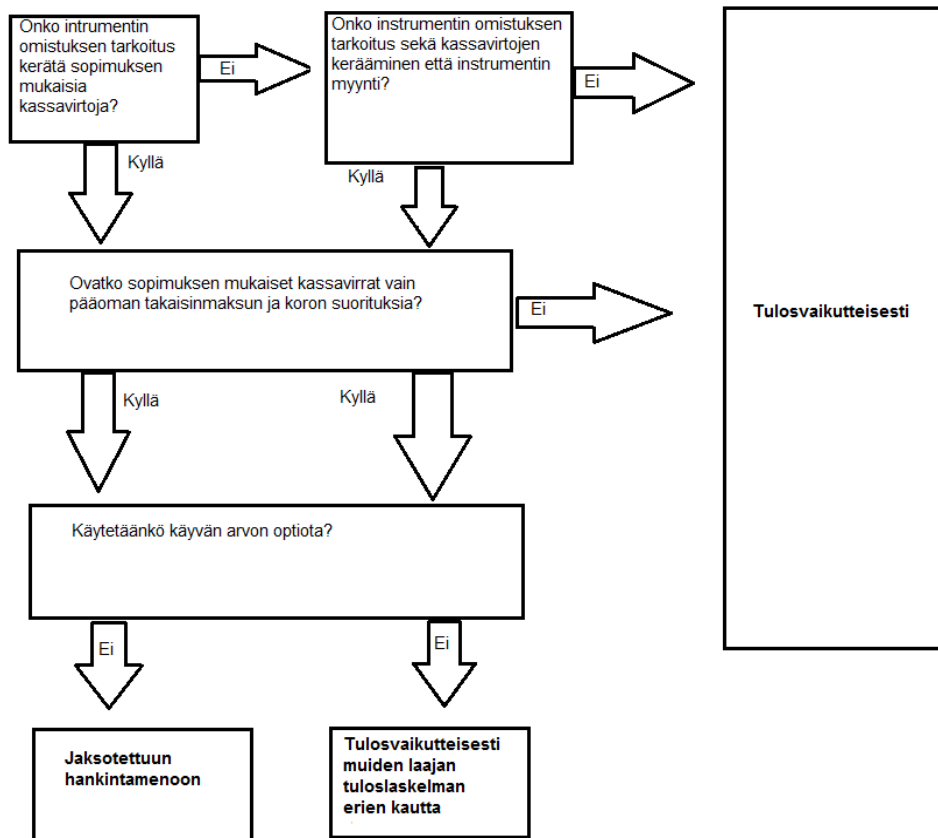
Rahoitusinstrumenttien luokittelu on kokonaisuus joka uudessa IFRS 9:sä on muuttunut selvästi vanhasta IAS 39 standardista. Arvon alentumisia koskevan mallin muutoksen lisäksi tämä on toinen merkittävä muutos standardissa. Seuraavassa paneudutaan rahoitusvarojen luokitteluun IFRS 9 mukaan.

2.5.1 Rahoitusinstrumenttien luokittelumalli

IFRS 9 esittelee uuden mallin rahoitusinstrumenttien luokittelun ja arvostuksen pohjaksi. Mallin kiinnittää huomiota yhteisön liiketoimintamalliin rahoitusvarojen hallinnoinnissa sekä rahoitusvaroihin kuuluvien erien sopimukseen perustuviin rahavirtaominaisuuksiin. Rahoitusvarat luokitellaan jaksotettuun hankintamenuon, käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta tai käypään arvoon tulosvaikutteisesti tämän mallin perusteella (IFRS 9, 4.1.1).

2.5.2 Rahoitusvarojen luokittelu ja arvostaminen

Rahoitusvarojen luokittelu ja arvostaminen on esitetty kuvassa 1.

Kuva 1. Rahoitusvarojen luokittelu ja arvostaminen (EY1, 4)

Rahoitusvarojen erä arvostetaan jaksotettuun hankintamenoön jos 1) se on hankittu sopimuksen mukaisten kassavirtojen keräämiseksi ja 2) sopimuksen mukaiset kassavirrat koostuvat vain pääoman takaisinmaksusta ja korosta. Ensimmäistä kertaa kirjattaessa käytetään käypää arvoa ja sen jälkeen jaksotettua hankintamenoa. Jos rahoitusvaroihin kuuluva erän omistuskäyttöön kuuluu edellä mainittujen (kohta 1) ja 2) yllä) lisäksi instrumentin myynti arvostetaan se käypään arvon laajan tuloslaskelman muiden erien kautta. Nämä rahoitusvarojen kirjaus tapahtuu sekä ensimmäisellä kerralla että myöhemmin käypään arvoon (EY3, 64).

Uuden mallin mukaan kirjaus tulosvaikutteisesti tuloslaskelman kautta on luokka jota käytetään jos muut luokat eivät tule kysymykseen. Tulosvaikutteisesti tuloslaskelman kautta kirjattavat erät arvostetaan aina käypään arvoon. Riippumatta liiketoimintamallin antamas-

ta luokasta, raportoija voi luokitella rahoitusvarojen erän käypään arvoon tuloslaskelman kautta tulosvaikutteisesti kirjattavaksi. Näin voi tehdä jos se lisää raportoinnin johdonmukaisuutta (PWC IFRS 9: Classification and measurement. 3-4).

Oman pääoman ehtoiset instrumentit arvostetaan aina käypään arvoon. Kaupankäyntiä varten pidetyt oman pääoman ehtoiset rahoitusvarat arvostetaan tuloslaskelman kautta tulosvaikutteisesti. Muiden oman pääoman ehtoisten instrumenttien osalta johdolla on mahdollisuus valita tuloslaskelman sijasta muutosten esittämisen laajan tuloslaskelman muiden erien kautta. Näin valittaessa kaikki muutokset, lukuun ottamatta instrumentin mahdollisia osinkomaksuja, kirjataan laajan tuloslaskelman muiden erien kautta (PWC IFRS 9: Classification and measurement. 15).

2.6 Rahoitussaataviin kuuluvien erien arvonalentumiset IFRS 9:ssä

Rahoitusinstrumenttien ryhmällä on vaikutusta siihen kuinka arvonalentumistappio kirjataan tai se peruutetaan. Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat erät ottavat jo määritelmänsä mukaisesti arvostustappiot huomioon. Arvonalentumistappioita arvioidaan sekä yksittäisen rahoitusvarojen erän että luottoriskiominaisuudeltaan samanlaisten rahoitusvarojen ryhmän osalta.

Rahoitussaataviin kuuluvien erien arvostuksissa tapahtuneet muutokset ilmenevät saatavien arvonalentumisina ja niiden peruutuksina tilinpäätöksissä. Koska rahoituslaitokset tyypillisesti pitävät taseessaan huomattavia määriä näitä eriä, on arvostuksen taustalla olevalla mallilla suuri merkitys näille yrityksille. Mallin lähestymistavan muuttaminen toteutuneiden tappioiden laukaisemasta arvostuksen muutoksesta odotettavissa olevien tappioiden ottamiseen arvostusmuutoksen pohjaksi vastaa näkökulman muuttamista menneestä tulevaan.

2.7 Toteutuneiden tappioiden lähestymistapa

IAS 39:n mukaan arvonalentumiset perustuvat toteutuneeseen tappioon odotetun tappion sijasta. Jokaisena raportointipäivänä on arvioitava onko todisteita, että rahoitusvarojen erän tai niiden muodostaman ryhmän arvo alentunut. Todisteiden tulee olla todettavissa olevaa tietoa (observable data). Tieto osoittaa että alkuperäisen kirjaamisen jälkeen on tapahtunut tappiota synnyttänyt tapahtuma ja voidaan luotettavasti arvioida että sillä on vaikutusta kyseessä olevan varan tuleviin rahavirtoihin. Tällaisia todisteita ovat esimerkiksi havainnot velallisen maksukyvyyn heikentyminen tai jopa velallisen konkurssi.

Jos arvonalentumista indikoivia arvonalentumistappiota on tapahtunut, mutta niitä ei kyetä kohdistamaan yksittäiselle rahoitusvarojen erälle, kirjataan se koko ryhmää koskevana. Tämä edellyttää erien seuranta ja ryhmittämistä luottoriskejä kuvaavien tekijöiden perusteella. Ryhmittelyn perusteella on mahdollista kerätä tilastotietoa esimerkiksi tietyn ammattiryhmän tai toimialan lisääntyneestä luottoriskistä. Objektivisena näyttönä arvonalentumisesta oman pääoman ehtoisissa sijoituksissa pidetään lisäksi epäedullisia muutoksia sijoituskohteen teknologia- ja markkinaympäristössä sekä taloudellisessa ja oikeudellisessa ympäristössä. Lisäksi sijoituksen käyvän arvon pitkäaikaista laskua hankintamenon alle voidaan pitää objektivisena näyttönä arvonalentumisesta (Tikka ym. 2014, 174-175)

Myytävissä olevien oman pääoman ehtoisen instrumentin käyvän arvon merkittävä tai pitkäaikainen lasku alle hankintamenon ei ole ainoastaan indikaatio arvonalentumisesta vaan edellyttää, että tappion kirjataan. Yleinen kurssilasku jota instrumentin kurssi seuraa ei ole syy jättää tappiota kirjaamatta. Arvioon ei myöskään vaikuta odotukset tulevasta kurssikehityksestä. Liitetiedoista on selvittävä käytettävät periaatteet tämän tyyppisen tapauksen kohdalla (IFRIC Update July 2009, 5).

Myytävissä olevan vieraan pääoman ehtoisen instrumentin käyvän arvon pitkäaikainen tai merkittävä lasku alle hankintahinnan ei ole samalla tavalla näyttö arvonalentumisesta kuten oman pääoman ehtoisella instrumentilla. Se on kuitenkin osoitus arvonalentumisesta ja arvonalentumisen kirjaamistarve on arvioitava. Tulevaisuudessa saatavien rahavirtojen kertyminen on keskeisessä asemassa velkainstrumentin arvio määritettäessä. Riskittömän markkinakoron noususta johtuva käyvän arvon lasku ei synnytä tarvetta arvonalentumiskirjaukselle. Vastapuolen luottoriskipreemion kasvu saattaa olla näyttö heikentyneestä maksukyvyystä (Tikka ym. 2014, 176).

Jaksotettuun hankintamenuun arvostettavista rahoitusvaroista eräpäivään asti pidettävistä sijoituksista ja lainoista ja muista saamisista arvonalentumistappiona kirjataan tulosvaikutteisesti kirjanpitoarvon ja arvioitujen tulevien rahavirtojen nykyarvon erotus. Diskonttaus-korkona, nykyarvoa laskettaessa, käytetään instrumentin alkuperäistä efektiivistä korkoa. Markkinakoron käyttö johtaisi instrumentin arvostamiseen käypään arvon tulosvaikutteisesti standardin vastaisesti. Vakuudellisissa saamisissa tulevien rahavirtojen määrää arvioidessa otetaan mukaan myös vakuudesta saatavat oletetut rahavirrat vaikka vakuuden realisoinnista ei olisikaan varmuutta. Arvonalentumistappion muuttuessa aiheettomaksi tai vähentyessä tappion kirjaamisen jälkeisen tapahtuman johdosta aiemmin kirjattu tappio peruutetaan tulosvaikutteisesti (Tikka ym. 2014, 177).

Kun on objektiivisista näyttöä myytävissä oleviin rahoitusvaroihin luokitellun sijoituksen arvon alentumisesta, oman pääoman muihin laajan tuloksen eriin kertyneet käyvään arvoon arvostamisesta syntyneet tappiot siirretään tulokseen kuluksi. Tappio on hankintamenon ja käyvän arvon ja aikaisempien arvonalentumistappioiden erotus. Vaikka sijoituksesta odotettavien rahavirtojen nykyarvo on suurempi kuin käypä arvo, alennetaan arvo käypään arvoon asti. Oman pääoman ehtoisen instrumentin arvonalentumistappiota ei peruuteta tulosvaikutteisesti vaan omaan pääomaan laajan tuloksen eriin. Vieraan pääoman ehtoisen instrumentin tappio perutaan tulosvaikutteisesti (Tikka ym. 2014, 178-179). Luotettavan käyvän arvon puuttuessa sijoitukset ja johdannaiset arvostetaan hankintameroon. Tuloslaskelmassa esitetään kirjanpitoarvon ja arvioitujen tulevien rahavirtojen nykyarvon erotus arvonalentumistappiona. Diskonttauskorkona toimii vastaavan instrumentin markkinatuotto prosentti (Tikka ym. 2014, 179)

2.8 Odotettujen tappioiden malli

Odotetut luottotappiot ovat arvio tappioista jotka raportointiyksikkö odottaa tapahtuvan luottoriskin toteutuessa esimerkiksi velallisen maksukyvyttömyyden kautta. Odotetut luottotappiot ovat lainaustoiminnan kustannus. Velallisen luottokelpoisuus luotonantohetkellä voidaan hinnoitella luoton hintaan, mutta myöhäisemmät mahdolliset muutokset luottokelpoisuudessa voivat aiheuttaa tappioita luotonantajalle.

Odotetut luottotappiot otetaan huomioon rahoitusinstrumentin synty- tai ostoajankohdasta lähtien. Enää ei ole kynnystä tai raja-arvoa tai –tapahtumaa joka laukaisee arvonalentumisen. Odotetun luottotappion määrä vaihtelee velallisen luottokelpoisuudessa instrumentin liikkeellelaskun jälkeen tapahtuneiden muutosten mukaan. Tämä muodostaa yhteyden instrumentin odotettujen luottotappioiden ja hinnan välille (IFRS Exposure Draft March 2013, 4-5).

Odotettujen luottotappioiden aikaperspektiivi on esitetty taulukossa 3.

Odotettujen luottotappioiden aikaperspektiivi	
12 kuukauden odotetut luottotappiot	Elinkaaren odotetut luottotappiot
Lasketaan kertomalla velan takaisinmaksun laiminlyönnin todennäköisyys seuraavan 12 kuukauden aikana ja instrumentin koko elinkaaren odotetut luottotappiot. Se ei ole odotettujen maksujen laiminlyöntien määrä seuraavan 12 kuukauden aikana. Se ei ole ennustetut luottotappiot seuraavan 12 kuukauden aikana velan takaisinmaksun laiminlyövistä instrumenteista.	Elinkaaren odotetut luottotappiot ovat rahoitus instrumentin velallisen takaisinmaksun laiminlyönnistä johtuvien odotettujen tappioiden nykyarvo. Se on velan takaisinmaksun laiminlyönnin todennäköisyyksillä painotetut keskimääräiset luottotappiot. Koska summa on luottotappioiden nykyarvo, myöhässä maksetut suoritukset aiheuttavat luottotappioita vaikka suoritus maksetaankin kokonaisuudessa.

Taulukko 3. Odotettujen luottotappioiden aikaperspektiivi (IFRS Exposure Draft March 2013, 6-7)

Odotettujen luottotappioiden malli on kolmivaiheinen (EY1, 5). Ensimmäisessä vaiheessa, kun instrumentti on laskettuliikkeelle tai ostettu kirjataan 12 kuukauden odotettu luottotappio tuloslaskelmaan kuluksi sekä luottotappio varaukseksi (allowance for expected credit losses). Tämä edustaa alkuperäistä arviota odotetuista luottotappiosta. Tässä vaiheessa korkotuotto lasketaan instrumentin brutto kirjanpitoarvosta vähentämättä luottotappiovarausta.

Seuraavassa vaiheessa kun luottoriski nousee merkittävästi ja luoton laatu jää alle parhaan luokan kirjataan instrumentin elinkaaren aikaiset odotetut luottotappiot. Tämä edellyttää selvää luottolaadun laskua. Korkotuoton kirjaus pysyy samanlaisen kuin vaiheessa yksi. Kolmannessa vaiheessa instrumentin luottolaatu laskee edelleen ja luottotappioita tapahtuu tai omaisuuserän arvo on alentunut. Elinkaaren aikaisten odotettujen luottotappioiden kirjaus säilyy samanlaisena kuin edellisessä vaiheessa. Korkotuotto lasketaan nyt netto jaksotetusta hankintahinnasta luottotappiovaraukset vähentäen (IFRS Exposure Draft March 2013, 7).

Odotetut luottotappiot mallin yhteenveto on esitetty taulukossa 4.

Luoton laatu laskee alkuperäiseen arvioon nähden ----->		
Vaihe 1	Vaihe 2	Vaihe 3
Odotetun luottotappion kirjaaminen		
12 kuukauden odotettu luottotappio	Elinkaaren odotettu luottotappio	Elinkaaren odotettu luottotappio
Korkotuotto laskennan peruste		
Efektiivinen korko kirjapitoarvolle	Efektiivinen korko kirjapitoarvolle	Efektiivinen korko jaksotetulle hankintahinnalle

Taulukko 4. Odotetut luottotappiot mallin yhteenveto (IFRS Exposure Draft March 2013, 6), (EY2, 2), (IFRS Investor Perspective 2014, 2)

Malli perustuu luottoriskin suhteelliseen arviointiin. Tällöin samanlaisilla ominaisuuksilla varustetut lainat voivat olla toisella raportojalla vaiheessa 1 raportoitavissa instrumenteissa ja toisella vaiheessa 2. Raportojalla voi myös olla lainoja eri vaiheessa saman vastapuolen kanssa. Asiaan vaikuttaa raportojien alkuperäinen arvio instrumentista (PWC IFRS Expected credit losses, 3).

Luottotappiotapahtuman määritelmän tulisi olla lähellä raportojan sisäisesti kullekin instrumentille käyttämiä määritelmiä. Kuitenkin lähtökohtainen oletamus on että luottotappiotapahtuma realisoituu viimeistään silloin kun instrumentin maksu on 90 päivää maksamattomana (PWC IFRS Expected credit losses, 3).

Luottoriskin mahdollisen muutoksen arvioinnin pohjana tulee olla riittävä tiedon hankinta. Tiedonhankinnan ei tarvitse olla tyhjentävää eikä tiedon hankinta tarvitse tehdä kustannuksista välittämättä (IFRS Exposure Draft March 2013, 10).

3 Asiantuntijanäkemyksiä IFRS 9 standardiin

Osana työtä suoritettiin teemahaastattelut kolmelle asiantuntijalle. Käsiteltävät aiheet valittiin niin että ne antoivat lisätietoa käytetystä lähdekirjallisuudesta saatuun kuvaan. Teemahaastattelun runko on liitteenä. Haastattelut tehtiin marraskuun 2015 ja tammikuu 2016 välisenä aikana. Haastatellut asiantuntija olivat tilinpäätösasiantuntija Leena Sinisalo Suomen finanssivalvonnasta, KHT-tilintarkastaja Miikka Hietala Suomen EY – tilintarkastusyhteisöstä sekä CFO Sven Raba virolaisesta Bigbank AS:stä. Tässä työssä esitetyt vastaukset ovat haastateltavien henkilökohtaisia mielipiteitä eivätkä edusta heidän työnantajensa kantoja haastattelussa esille tulleisiin kysymyksiin.

3.1 IFRS 9 standardiuudistuksen taustat

Nykyistä standardia IAS 39 Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen on yleisesti jo pitkään pidetty monimutkaisena ja vaikeaselkoisena sekä tilinpäätöksen laatijoille että käyttäjille. Muun muassa arvonalennusmalleja on IAS 39:ssä useita. Standardia on uudistettu jo vuodesta 2002 lähtien tekemällä siihen useita erillisiä muutoksia. Globaalin talouskriisin aikana todettiin myös se, että IAS 39:n arvonalentumissäännöt (ja US GAAP:n) johtavat siihen, että rahoitusvarojen arvonalennukset tulevat kirjatuksi myöhäisessä vaiheessa ja joidenkin mielestä se saattoi jopa pahentaa talouskriisiä. Muun muassa G20-maat painottivat uuden standardin merkitystä rahoitusmarkkinoiden vakauden ja läpinäkyvyyden lisäämisessä (Sinisalo, 4.12.2015).

Hietala korostaa, että IASB lähti yhdessä FASB:n kanssa uudistamaan vanhaa IAS 39 standardia sen saaman kritiikin pohjalta erityisesti v. 2008 finanssikriisiin liittyen. Tarkoitus oli yhtenäistää US GAAP ja IFRS säännöt rahoitusinstrumenttien osalta. Koettiin, että IAS 39 ei kyennyt raportoimaan ja ennakoimaan rahoitusinstrumentteihin sisältyneitä riskejä tarpeeksi hyvin. On lisäksi esitetty kantoja että IAS39 lisäisi epävakautta rahoitusmarkkinoilla kun vaikeuksissa olevat yhtiöt joutuivat tekemään lisää arvonalentumisia (Hietala 11.1.2016). Raban näkemyksen mukaan tavallaan reagoitiin finanssikriisiin, mutta myös haluttiin selkeyttää periaatteita samanaikaisesti. IAS 39 oli hyvin monimutkainen ja sisälsi liikaa poikkeuksia ja epä johdonmukaisuuksia. Sitä oli vaikea ymmärtää ja noudattaa erityisesti johdannaisten osalta (suojauslaskenta) (Raba, 30.11.2015).

Korvatun standardin puutteet olivat yleisesti tiedossa ja tunnustettuja. Standardin monimutkaisuus, vaikeaselkoisuus ja poikkeuksien suuri määrä nähtiin vahvana syynä muutoksen valmistelun aloittamiselle. 2000-luvun finanssikriisi lisäsi muutostyön prioriteettia.

Standardin ei katsottu kykenevän reagoimaan kriisiin halutulla tavalla. Arvonalentumiset tulivat kirjatuiksi liian myöhään ja sellaisessa vaiheessa että ne lisäsivät etävakautta rahoitusmarkkinoilla.

3.2 Arvio IFRS 9 päätavoitteiden toteutumisesta

Sinisalon mukaan voimme arvioida uuden standardin tavoitteiden saavuttamista vastaisesti, kun standardi on ollut voimassa ja käytössä useita vuosia ja saamme eri osapuolien kokemuksista tietoa. Kuitenkin jotkut tahot ovat olleet jo nyt ennalta sitä mieltä, että myös IFRS 9 on aika monimutkainen. Lisäksi jotkut tahot ovat ehtineet kommentoimaan, että kun standardi on periaatepohjainen, niin eri yhtiöiden tilinpäätöstietojen vertailtavuus voi olla haasteellista (Sinisalo, 4.12.2015). Hietalan näkemyksen mukaan tavoitteiden toteutumista on vaikea vielä arvioida. Käytännön vaikutuksia ei pysty vielä näkemään, mutta on esitetty näkemyksiä että IFRS 9 ei vaikuta yhtään sen selkeämmältä standardilta kuin IAS 39 oli (Hietala 11.1.2016).

Raba näkee, että tavoitteet ovat toteutuneet osittain. Hänen mukaansa standardi on selvästi askel oikeaan suuntaan, kohti dynaamisempaa riskienhallintaa. Tavoite on kuitenkin monitahoinen jatkuvasti muuttuvassa rahoitusinstrumenttien maailmassa (Raba, 30.11.2015). Standardin uudistamista ja tavoitteiden saavuttamista voidaan arvioida sekä kirjoitetun standardin muotoilun, että käytännön soveltamisesta saatujen kokemusten pohjalta. Toistaiseksi vain standardin muotoilua voidaan arvioida. On esitetty arvioita että tavoitteena ollut monimutkaisuuden vähentäminen ei ole onnistunut.

3.3 Näkemykset arvonalentumisien mallista

Koska IAS 39:n mukaan rahoitusvarojen arvonalennus kirjataan silloin, kun on olemassa objektiivista näyttöä arvonalentumisesta, niin talouskriisin aikana huomattiin, että toteutuneet tappiot – menetelmä ei riittävästi pysty kuvaamaan rahoitusvaran luottoriskin kasvua. On esitetty, että toteutuneet tappiot – menetelmässä rahoitusvara voi näyttää kirjanpidon näkökulmasta melko terveeltä siihen asti, kunnes arvonalennus kirjataan. Jotkut ovat kuvanneet asiaa siten, että arvonalennukset tulevat kirjatuiksi liian myöhään. Lisäksi IASB oli sitä mieltä, että IAS 39:n arvonalennusmalli käytännössä mahdollistaa jonkin asteisen tulosmanipuloinnin. IFRS 9:n odotetut tappiot – menetelmä pyrkii paremmin huomioimaan luottoriskin kasvun jo rahoitusvaran alkuperäisen taseeseen kirjaamisesta lähtien eli luottoriskin kasvu näkyy tilinpäätöksessä arvonalennusten määrän kasvuna. Näin tilinpäätöksen lukija ja sijoittaja saa hyödyllisempää tietoa rahoitusvarojen luottoriskistä. Sinisalo korostaa, että IAS 39 sisältää useita arvonalennusten laskentamalleja ja IFRS 9:ssä käy-

tetään vain yhtä mallia, jonka toivotaan olevan tilinpäätöksen laatijoille ja tilinpäätöksen lukijoille selkeämpää (Sinisalo, 4.12.2015).

Hietalan mukaan uusi lähestymistapa on lähempänä sitä, miten pankit ovat tottuneet seuraamaan ja mallintamaan luottoriskejään. Uusi tapa kuvastaa myös paremmin lainasalkun riskitasoa tarkasteluhetkellä. Perimmäisenä ajatuksena on, että luottotappioiden kirjaaminen tapahtuisi etupainotteisemmin kuin mitä tähän mennessä on ollut käytäntönä (Hietala 11.1.2016). On näkemyksiä, että aikaisemmat mallit johtivat piilotettuihin tappioihin. Eli luottotappiot kirjattiin merkittävästi myöhässä. Odotettujen tappioiden mallin mukaisen lähestymistavan pitäisi poistaa näitä ongelmia joltain osin (Raba, 30.11.2015). Uudistustyön pohjaksi valittiin haluttuun lopputulokseen sen hetkisen arvion mukaan parhaiten vievä teoreettinen malli. Toteutuneiden tappioiden tilalle valittiin odotettujen tappioiden malli. Tavoitteena on että uusi malli kirjaa luottotappiota aikaisemmin kuin vanha.

3.4 Käyttöönoton haasteet

Haastateltujen asiantuntijoiden kesken vallitsee suuri yksimielisyys siitä että IFRS 9:n käyttöönotto tulee olemaan erittäin suuri projekti rahoituslaitoksille. Todellinen työmäärä ja kustannus selviävät kuitenkin vasta käyttöönoton jälkeen. Kuitenkin rahoituslaitosten on määritettävä liiketoimintamallinsa, ja niiden perusteella luokiteltava rahoitusinstrumenttinsa. Lisäksi on mm. arvioitava instrumenttien rahavirtoja IFRS 9:n 4.1.2 kriteerien mukaisesti (ns. ”solely payments of principal and interest” -testi). Uusi ryhmäkohtaisen arvonalentumisen malli vaatii myös pankeissa kehitystyötä niin, että pankkien mallit vastaavat standardin vaatimuksia. IFRS 9 on periaatepohjainen standardi, joka ei anna tarkoin määriteltyä mallia valmiina vaan rahoituslaitosten käyttämien mallien tulee täyttää IFRS 9-vaatimukset. Sinisalon näkemyksen mukaan käytännössä mallit tulevat olemaan ainakin jossain määrin jokaiseen pankkiin räätälöityjä. Lisäksi uusi arvonalennuksen laskenta poikkeaa nykyisestä siten, että historiatietojen ja ajantasaisten tietojen lisäksi myös tulevaisuutta koskevia tietoja on otettava huomioon arvonalennusta määrittäessä. Tähän pankkien on kehiteltävä mm. menetelmät millä ja mitä tietoa kerätään sekä miten tieto huomioidaan mallissa. Edellä mainitun lisäksi standardin implementointi edellyttää merkittäviä IT-järjestelmien muutoksia. Lisäksi erilaiset työprosessit, käytännöt, dokumentit (mm. laskentamanuaalit) edellyttävät muutoksia (Sinisalo, 4.12.2015).

Hietalan mukaan merkittävin työpanos tarvitaan standardimuutosten vaikutusanalyysiin ja tarvittavien tietojärjestelmämuutosten suunnittelu- ja toteutusprojekteihin. Lisäksi koko organisaatiossa tulee läpikäydä käsitteelliset muutokset, ei pelkästään taloushallinnossa (Hietala 11.1.2016). Raba näkee käyttöönoton vaatiman työpanoksen olevan hyvin suuri.

Pankkien täytyy muuttaa varausmallinsa, sisäinen laskentansa sekä raportointi järjestelmässä. Hän näkee muutoksen vaikuttavan negatiivisesti pankkien tulokseen (Raba, 30.11.2015). Vaadittava sopeutustyöpanos raportointivaatimuksien muuttuessa on merkittävä. Rahoituslaitoksen koko ja toiminnan laatu korreloi vaadittavan aikajänteen kanssa.

3.5 Näkemykset riskimalleista

Sinisalon näkemyksen mukaan rahoituslaitosten riskimalleista ei yksityiskohtaisempaa tietoa vielä ole saatavilla. Lisäksi mallien kehitystarve riippuu siitä, minkälaista liiketoimintaa harjoittavasta rahoituslaitoksesta on kysymys ja minkälaisia malleja mahdollisesti rahoituslaitoksessa on jo käytössä. Sinisalo muistuttaa että rahoituslaitosten vakavaraisuuden hallinnassa voi olla käytössä esimerkiksi IRB-malli tai standardimenetelmä tai rahoituslaitoksen liiketoiminta voi olla keskittynyt vain tiettyntyyppisiin tuotteisiin (esim. asunto- luotot), mikä myös vaikuttaa valittavaan tai räätälöitävään malliin (Sinisalo, 4.12.2015).

Hietalan mukaan tarvitaan hienojakoisempi malli erityisesti kun pitää tehdä eroa 12 kuukauden ja sen jälkeen syntyvien luottotappioiden ennustamiseen. Tämä voi olla vaikea hahmottaa organisaation eri tasoilla kun aikaisemmin on puhuttu luottotappioriskeistä ottamatta niinkään kantaa sen toteutumisajankohtaan (Hietala 11.1.2016). Raban näkee että monet pankit ovat arvioimassa uudelleen ei vain riskimallejaan vaan myös strategiansa ja tuotteitansa (Raba, 30.11.2015). Rahoituslaitosten riskimallit ovat merkittävä osa riskienhallintaa. Uudet arvonalentumista koskevat säännökset lisäävät tarvetta mallien jatkokehitykseen.

3.6 Rahoituslaitosten käyttöönoton tilanne

Finanssivalvonta ei ole selvittänyt, mikä on rahoituslaitosten tilanne uuden standardin käyttöönotossa. Sinisalon käsitys on, että suomalaiset rahoituslaitokset eivät ole implementointityössä kovin pitkällä vielä (Sinisalo, 4.12.2015). Vaikutusanalyysyjä on tehty Suomessa vilkkaasti vuosina 2014 ja 2015. Suurimmissa yhtiöissä ne on aloitettu jo aikaisemmin, jolloin ne ovat ehtineet jo ajoissa suunnitella muutoksia tietojärjestelmiinsä. Pienemmät toimijat ovat liikkeellä vasta nyt (Hietala 11.1.2016).

Raban mukaan käyttöönotto ei ole kovin pitkällä. Useimmat pankit ovat analysointivaiheessa. Jotkut ovat aloittaneet odotettujen tappioiden lähestymistavan implementoinnin varausmalleihinsa (Raba, 30.11.2015). Uusien standardien käyttöönotto on vaativa pro-

sessi rahoituslaitoksissa. Pankit tekevät valmistautumista omien tapojensa ja aikataulujen perusteella.

3.7 Tilinpäätösstandardien yhdistymisen jatkonäkymät

IFRS 9 –projektia aloitettiin IASB:n ja FASB:n yhteistyönä. Sinisalon mukaan IFRS 9:n ja FASB:n standardiluonnoksen arvonlennusmallit perustuvat kummatkin odotetut tappiot – lähestymistapaan eli yhteistyö on tuottanut tulosta, vaikka täysin samanlaista mallia ei saavutettu. Myös muissa standardiprojekteissa on yhteistyöllä päädytty hyviin tuloksiin siitä huolimatta, että täyttä yhdistymistä ei ole saavutettu. Sinisalo mainitsee esimerkiksi IFRS 15, IFRS 13 ja IFRS 16 (tuleva leasing-standardi). Hän ei näe syytä sille, että yhteistyö ja siten yhdistyminen ei voisi jatkua eikä usko, että IFRS 9 olisi syy lopettaa yhteistyötä (Sinisalo, 4.12.2015).

Hietala tuo esille että IFRS 9 oli yhteisprojekti ja että se varmasti edesauttaa jatkossa FASB:n ja IASB:n yhteistyötä ja standardien yhtenäistämistä. Hänen näkemyksensä mukaan menee kuitenkin vielä vuosia tai vuosikymmeniä ennen kuin IFRS ja USGAAP yhdistyvät täydellisesti (Hietala 11.1.2016). Alkuperäinen tavoite oli yhdistää nämä standardit muistuttaa Raba. Hänen näkemyksensä mukaan IFRS 9 tuo standardiorganisaatiot lähemmäksi toisiaan, mutta täydelliseen vastaavuuteen ei vielä päästä (Raba, 30.11.2015). IASB ja FASB ovat kehittäneet yhdessä standardeja jo monia vuosia. Standardien täydellinen yhdistyminen ei kuitenkin ole aivan lähi tulevaisuuden asia.

3.8 Rahoitusinstrumenttien luokittelun ja suojauslaskennan muutokset

Sinisalo muistuttaa, että standardissa määritellään uusi rahoitusvarojen ja –velkojen luokittelumalli, mikä edellyttää yhtiöitä luokittelemaan rahoitusinstrumentit uudelleen siirtymävaiheessa sekä luomaan uudet periaatteet. Rahoitusvarojen luokittelussa merkittävänä tekijöinä ovat yhtiön rahoitusvarojen hallinnoinnin liiketoimintamalli sekä rahoitusvaran sopimusehdot. Eli määrätäänkö sopimusehdoissa tiettyinä ajankohtina toteutuvista rahavirroista, jotka sisältävät yksinomaan pääoman lyhennyksiä ja koronmaksua. Lisäksi standardi sisältää säännökset suojauslaskennan soveltamiselle ja nämä poikkeavat IAS 39:n säännöksistä siten, että IFRS 9 mahdollistaisi suojauslaskennan käytön laajemmin erilaisissa riskienhallintatapauksissa. Esimerkiksi IAS 39:n mukainen suojauslaskenta asettaa tiukat tehokkuusvaatimukset, mutta IFRS 9:ssä myös suojauslaskenta muuttuu periaatepohjaisemmaksi (Sinisalo, 4.12.2015).

Rahoitusinstrumenttien luokitteluun ja arvostamiseen tulee uusi malli ja IAS39:n mukainen luokittelu korvataan uudella. Yrityksen liiketoimintamalli vaikuttaa rahoitusvarojen luokitteluun. Suojauslaskenta muuttuu ja sen tarkoituksena on linkittää paremmin yrityksen riskienhallinta ja suojaus laskenta toisiinsa, se mahdollistaa paremmin erityyppisten riskien monimutkaisenkkin suojaamisen. Liitetietoinformaation tarpeen on katsottu lisääntyvän (Hietala 11.1.2016). Luokittelu- ja arvostusmuutokset ovat merkittäviä. Esimerkiksi rahoitusvarojen myytävissä olevat erät on poistettu. Suojauslaskennan periaatteet tuovat lisäraportointia (Raba, 30.11.2015). Standardin muutoksessa on pyritty ottamaan huomioon yritysten johdon näkemyksiä toiminnasta.

3.9 Rahoitusinstrumenttien standardien jatkokehitys

Sinisalo mainitsee IASB:n työstävän ns. makrosuojauslaskenta, joka tulee korvaamaan IAS 39 korkoriskin portfoliosuojauksen. Varsinkin rahoituslaitoksille tämä tulee olemaan merkittävä sääntelyn muutos, jolla voi myös olla vaikutuksia laajasti (käytännöt ja prosessit, dokumentointi, IT jne) kuten IFRS 9:llä. Sinisalon mukaan IASB:n jäsen Philippe Danjou kertoi viime viikolla seminaarissa, että makrosuojauslaskentastandardin valmistelu todennäköisesti etenee niin, että se ensivaiheessa käsittää korkoriskin ja myöhemmin muut markkinariskit. Rahoitusinstrumenttien esittämistä säätelevään IAS 32 standardiin on Sinisalon mukaan todennäköisesti tulossa uudistuksia. Hänen mukaan on myös mahdollista että laaditaan kokonaan uusi standardi. Tähän liittyen IASB on aloittanut projektin ”Financial Instruments with Characteristics of Equity”. IASB kertoo, että keskusteluvaihe on aloitettu ja siinä seuraava vaihe on keskustelupaperin (discussion paper) julkaisu. Sinisalon mukaan kaikki nämä rahoitusinstrumentteihin liittyvät meneillään olevat muutokset ovat sen verran laajoja ja haastavia, että hän uskoo IASB:n rauhoittavan tilanteen siinä tarkoituksessa, että eri tahot keskittyvät uusien standardien ja muutosten laadukkaaseen implementointiin (Sinisalo, 4.12.2015).

Hietala näkee IFRS 9:n niin suurena projektina, että ei usko että vähään aikaan tulee muuta uutta tai merkittävää. IFRS 9:n soveltamisesta tullaan IASB:lle varmasti esittämään kysymyksiä, joihin se antaa jatkossa soveltamisohjeita (Hietala 11.1.2016). Raban mukaa oman pääoman ehtoihin rahoitusinstrumentteihin (ehdolliset vaihtovelkakirjalainat) tulee ottaa kantaa (Raba, 30.11.2015). Muutoshaasteita asettavat sekä standardien sisäiset kehityskohdat että raportojien muuttuva toimintaympäristö.

4 Tulokset ja johtopäätökset

4.1 Odotettujen tappioiden mallin vaikutus

Aikaisempaan aineistoa hyödyntäessä käy ilmi IAS 39 ja IFRS 9 poikkeavat toisistaan arvonalentumisien lähtökohdaksi otetun mallin suhteen. Standardin valmistuttua voidaan verrata uuden standardin sisältöä ja teoreettista mallia vanhaan. Käytännön soveltamisen vertailu voidaan tehdä vasta vuosien käyttökokemuksen perusteella.

Itse arvonalentumiseen sovellettavien mallien osalta monimutkaisuuden vähentäminen on onnistunut siltä osin että aikaisempien useiden mallien tilalla on nyt vain yksi malli. Teoreettiselta kannalta siirtymistä vain yhteen odotetut luottotappiot -malliin voidaan pitää oikean suuntaisena. Aikaisemmin vaadittiin todisteita esimerkiksi velallisen maksukyvyttömyydestä ennen kuin arvonalentumisia voitiin kirjata. Uuden säännösten mukaan lähdetään oletuksesta että rahoitusinstrumenteilla on jokin keskimääräinen luottotappion odotus ja arvonalentumisia päivitetään instrumenttien luottolaadun muutosten mukaan.

Arvonalentumiskirjausten taustalla olevan mallin vaihtuminen on merkittävä muutos rahoituslaitoksille. Tämä kävi erityisen selväksi teemahaastatteluissa. Uusi malli pakottaa rahoituslaitokset arvioimaan uudelleen omia toimintojaan. Jotta uuden standardin mukaisia raportteja voidaan tuottaa, voidaan joutua muuttamaan rahoituslaitoksen sisäistä toimintaa.

Standardin käyttöönotto aiheuttaa rahoituslaitoksille merkittäviä lisäresurssitarpeita sekä kustannuksia. Tämä kävi selvästi ilmi teemahaastatteluissa. Osa työstä ja kustannuksista on kertaluonteista ja osa pysyvää. Rahoitusinstrumenttien luokittelu uuden mallin mukaisesti sekä edelliseen liittyvä liiketoimintamallin määrittely ovat kertaluonteisia tapahtumia. Rahoituslaitosten on käytävä koko organisaationsa läpi ja tehtävä tarvittavat muutokset prosesseihin ja IT-järjestelmiin uuden standardin käyttöönoton yhteydessä. Myös tarvittava koulutus on merkittävä. Käyttöönottoon tarvittavat lisäresurssit rasittavat rahoituslaitosten tulosta.

Raportointi standardin mukaisesti helpottuu jos käytetyt riskimallit pohjautuvat tai ovat ainakin yhteensopivia odotetut tappiot -mallin kanssa. Malleja uudistettaessa rahoituslaitoksen tulee arvioida muuttaako se riskimallinsa kokonaan uuden standardin mukaiseksi vai jatkaako olemassa olevalla riskimallilla ja pyrkii saattamaan sen tuottamat tiedot standardin mukaisiksi. Tällä voi olla merkitystä joidenkin tuotteiden tarjoamiseen tai markki-

noilla olemiseen. Rahoituslaitoksen liiketoiminnan luonteella ja laajuudella on merkitystä riskimallien monimutkaisuuteen.

Tämä standardimuutos ei ole ainoa rahoituslaitoksiin suunniteltu tai tulossa oleva muutos. Rahoituslaitokset ovat toimialansa luonteen takia jatkuvasti sääntelyn alaisia. Viime vuodet ovat enemmänkin lisänneet kuin vähentäneet raportointi vaatimuksia. Rahoituslaitoksen koolla ja liiketoiminnan luonteella on merkitystä siihen missä aikataulussa se soveltaa uusi sääntelyyn liittyviä määräyksiä.

Rahoituslaitoksen koko ja sen myötä käytössä olevat resurssit määrittävät hyvin pitkälle kuinka aikaisessa vaiheessa tuleviin muutoksiin aletaan valmistautua. Suuret rahalaitokset tarvitsevat enemmän aikaa muutosten toteuttamiseen joten myös analyysit muutostarpeista ja muutoksen suunnittelu pyritään aloittamaan mahdollisimman aikaisin. Pienemmät toimivat seuraavat yleensä valmistelussa suurten perässä. Kooltaan pienempi rahalaitos kykenee tekemään muutoksia toimintatapoihinsa nopeammin Yleisesti Suomessa rahoituslaitosten kyky vastata muuttuviin viranomaisvaatimuksiin ja muihin muutoksiin on hyvä. Tähän vaikuttaa positiivisesti hyvä ja toimiva keskusteluyhteys rahoituslaitosten ja viranomaisten välillä.

4.2 Rahoituslaitokset standardimuutoksen osana

Kuten sekä käytetyssä lähdekirjallisuudessa että teemahaastatteluissa kävi ilmi, tavoitteina uutta standardia kehitettäessä pidettiin standardin monimutkaisuuden vähentämistä sekä sen kykyä antaa paremmin tietoa rahoitusinstrumenttien arvonalentumisesta erityisesti nopeasti pahenevan finanssikriisin oloissa.

Standardin muutokseen oli sekä sisäisiä muutoshaluja että tilinpäätösstandardoinnin ulkopuolisia paineita. Alkuperäisenä motivaationa uudelle standardille toimi voimassa olleen IAS 39 standardin koettu monimutkaisuus. 2000-luvun finanssikriisi nopeutti jo aikaisemmin aloitetun standardin valmistelua. Laajasti oltiin sitä mieltä että finanssikriisin alkaessa voimassa ollut säännöstö ohjeisti tekemään rahoitusinstrumenttien arvonalentumiskirjauksia liian konservatiivisesti. Tarvittiin selvää todistusaineistoa ennen kuin arvonalentumiskirjauksia voitiin tehdä. Finanssikriisin jälkitunnelmissa katsottiin yleisesti että kasvaviin luottotappioihin alettiin varautua liian myöhään. Toteutuneen finanssikriisin kokoluokassa arvonalentumisien kirjaamiskäytännön kehittäminen on kuitenkin vain rajallisen vaikutuksen omaava yksityiskohta. On huomattava että U.S. GAAP:in arvostuksia koskevat stan-

dardin osat olivat samansuuntaisia IAS 39:n kanssa ja näin ollen ne olivat omalta osaltaan edesauttamassa tilanteen kehitystä siihen suuntaan että arvonalentumisia ei kirjattu etupainoisesti.

Suurimman paineen arvonalentumisien kirjaamiseksi etupainoisemmin voidaan katsoa tulleen sääntelystä vastaavilta viranomaisilta. Tähän oli tietysti laaja kansainvälinen poliittinen tahtotila. Finanssikriisin aiheuttamat tappiot eri valtioille olivat merkittävää luokkaa. Vaadittiin tiukkoja toimia viranomaisten ohjauskyvyn kasvattamiseksi rahoituslalla. Standardin muuttunut arvonalentumisten kirjaamiskäytäntö sopi yhdeksi keinoksi sääntelyn tehostamiseen.

Rahoitusinstrumenttien arvonalentumisia on aikaisemmin voinut kirjata varsinkin rahoituslaitoksissa hyvin pitkälle raportojien omien mallien perusteella. Nämä mallit ovat rahoituslaitosten itsensä kehittämiä ja vaihtelevat yrityksestä toiseen. Tämä ei ole ollut hyvä raportojien rahoitusinstrumenttien arvonalentumisien vertailtavuuden kannalta. Uusi standardi velvoittaa raportojat yhtenäistämään riskimallejansa standardin mukaisiksi. Tämä sääntelyn liikkeellepanema muutos hyödyttää toki myös sijoittajia.

Aikaisempaa IAS 39 standardia moitittiin monimutkaisuudesta. Ensivaikutelmat uudesta standardista antavat sen kuvan että monimutkaisuus on osittain vähentynyt mutta vasta käytännön soveltaminen kertoo niiden käytettävyyden. Periaatepohjaiset standardit voivat periaatteellisesta yksinkertaisuudestaan huolimatta olla melko monimutkaisia kun niitä ryhdytään toteuttamaan käytännössä.

4.3 Luokittelun muutos

Toinen merkittävä uuden standardin tuoma muutos on rahoitusinstrumenttien luokituksen täydellinen muuttaminen. Tämä käy ilmi käytetyssä lähdekirjallisuudessa sekä teema-haastatteluista. Tässä muutoksessa on pyritty lähemmäs raportoivien yhteisöjen toimivanjohdon ajattelua kun luokitteluun vaikuttaa valittu liiketoimintamalli jolla rahoitusinstrumenteilla pyritään generoimaan tuottoja. Joka tapauksessa rahoitusinstrumentit tulee luokitella uudelleen ja luoda uudet periaatteet jatkoa varten. Tämä on paljon erilaisia rahoitusinstrumentteja taseessaan pitävien raportojien yksi resursseja vaativa toimenpide.

Rahoitusinstrumenttien luokittelun osalta luokkien määrää rahoitusvarojen puolella on vähennetty selvästi. Lisäksi on luovuttu ennalta määrätystä luokista ja on siirrytty testeihin perustuvaan mallin rahoitusinstrumenttien luokkia määriteltäessä. Tässä muutoksessa

voidaan katsoa haetun standardin yksinkertaistamista luokittelun osalta. Alustava tarkastelu näyttäisi lupaavan asetun tavoitteen toteutuneen. Liiketoimintamallin ja instrumentin rahavirtaominaisuuksien testit ovat teoreettisella tasolla helppo ymmärtää. Mallin käytännön soveltaminen kuitenkin vasta kertoo monimutkaisuuden asteen. Tässä kuten myös suojauslaskennan muutoksessa on pyritty standardin kanssa lähemmät rahoituslaitosten sisäistä toimintaa ja riskienhallintaa. Tavoite on hyvä ja kannatettava kunhan pidetään huolta että tilinpäätösten vertailtavuus säilyy.

4.4 Ehdotukset uusiksi tutkimuskohteiksi

Uuden rahoitusinstrumenttien arvonalentumista säätelevän standardin käyttöönotossa rahoituslaitoksissa löytyy mielenkiintoisia jatkotutkimuksen aiheita. Esimerkiksi standardin käyttöönoton tutkiminen case-yrityksen näkökulmasta on mahdollista. Standardin vaikutus rahoituslaitosten tuloksiin muuttuvien arvonalennuskirjausten kautta on toinen mahdollinen tutkimusaihe. Kolmas aihe on valvovan viranomaisen eli finanssivalvonnan rooli ja ohjeistus tulevan standardimuutoksen suhteen.

Lähteet

EY1. Luettavissa:

[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-IFRS-9-financial-instruments/\\$FILE/EY-IFRS-9-financial-instruments.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-IFRS-9-financial-instruments/$FILE/EY-IFRS-9-financial-instruments.pdf). Luettu 15.11.2015

EY2. Luettavissa: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-IFRS-developments-issue-87-july2014/\\$FILE/EY-IFRS-developments-issue-87-july2014.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-IFRS-developments-issue-87-july2014/$FILE/EY-IFRS-developments-issue-87-july2014.pdf)

Luettu 15.11.2015

EY3. Luettavissa:

[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Impairment_of_financial_instruments_under_IFRS_9/\\$FILE/Apply-FI-Dec2014.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Impairment_of_financial_instruments_under_IFRS_9/$FILE/Apply-FI-Dec2014.pdf). Luettu 22.11.2015

Haaramo, V. & Rätty, P. 2014. Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö IFRS-raportointi. Sano-ma Pro. Helsinki.

Hietala, M. 11.1.2016. KHT-tilintarkastaja. Ernst & Young Oy. Haastattelu.

IFRS Exposure Draft March 2013. Luettavissa: <http://www.ifrs.org/current-projects/iasb-projects/financial-instruments-a-replacement-of-ias-39-financial-instruments-recognition/impairment/exposure-draft-march-2013/documents/ed-impairment-snapshot-march-2013.pdf>. Luettu 11.11.2015

IFRS Investor Perspective 2014. Luettavissa: <http://www.ifrs.org/Investor-resources/2014-Investor-Perspectives/Documents/Investor-Perspective-Financial-Instruments-July-2014.pdf>. Luettu 22.11.2015

IFRS 9. IASB Rahoitusinstrumentit

IAS 39. IASB Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen

IFRSBox Luettavissa: <http://www.ifrsbox.com/ias-39-financial-instruments-recognition-and-measurement/>. Luettu 27.5.2016

IFRIC Update July 2009. Luettavissa: <http://www.ifrs.org/Updates/IFRIC-Updates/2009/Documents/IFRIC0907.pdf>. Luettu 29.5.2016

PWC IFRS Expected credit losses. Luettavissa:

<https://www.pwc.com/us/en/cfodirect/assets/pdf/in-depth/us2014-06-ifs-9-expected-credit-losses.pdf>. Luettu 22.11.2015

PWC IFRS 9: Classification and measument Luettavissaa:

<https://inform.pwc.com/inform2/content?action=resource&id=0000017989042957.pdf>

Luettu 30.5.2016

Raba S, 30.11.2015, CFO, Bigbank AS. Haastattelu.

Sinisalo L, 4.12.2015, Tilinpäätösasiantuntija, Finanssivalvonta. Haastattelu.

Tikka, M & Nykky, U & Virtanen, P & Heiniö, S & Linnanvirta, R. 2014. Rahoitusinstrumentit – yrityksen kirjanpito, tilinpäätös ja verotus. Sanoma Pro, Helsinki

Liitteet

Liite 1

Työssä esiintyvät termit:

FAS	Finnish Accounting Standards	Suomen tilinpäätöskäytäntö
FASB	Financial Accounting Standards Board	Yhdysvaltojen tilinpäätösstandardeja antava elin
IAS	International Accounting Standards	Kansainvälinen tilinpäätösstandardi
IASB	International Accounting Standards Board	Kansainvälinen tilinpäätösstandardeja antava elin
IFRIC	International Financial Reporting Interpretations Committee	Kansainvälinen tilinpäätöskysymysten tulkintakomitea
IFRS	International Financial Reporting Standards	Kansainvälinen tilinpäätösstandardi
US GAAP	Generally Accepted Accounting Standards (United States)	Yhdysvaltojen tilinpäätösstandardi

Jaksotettu hankintameno

määrä johon erä on alun perin kirjanpitoon merkitty vähennettynä lyhennyksillä, lisätynä tai vähennettynä alkuperäisen ja erääntyvän määrän välisen erotuksen kertyneillä, efektiivisen koron menetelmällä lasketuilla jaksotuksilla ja oikaistuna mahdollisilla arvonalentumisesta johtuvilla vähennyskirjauksilla.

Efektiivinen korko

korkokanta jolla instrumentin juoksuaikana arvioidut maksut tulevat diskontatuiksi erän kirjanpitoarvon suuruiseksi.

Efektiivisen koron menetelmä

menetelmä, jaksotetun hankintamenon laskemiseen sekä korkotuoton ja –kulun kohdistamiseen ajanjaksoille.

Transaktiomenot

rahoitusinstrumenttien hankinnasta, liikkeellelaskusta tai luovutuksesta aiheutuneet välittömät menot, joita ei olisi syntynyt ilman instrumentin hankintaa, liikkeellelaskua tai luovutusta.

HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu

23.11.2015

IFRS 9 - Standardin muutoksen vaikutukset rahoitusvaroihin kuuluvien erien arvonalentumiseen varautumiseen rahoituslaitoksissa

Haastattelukysymykset:

- 1) Miksi standardiuudistus IAS 39:stä IFRS 9:ään tehtiin?
- 2) Mitkä olivat vanhan standardin keskeisimmät ongelmakohdat?
- 3) Saavutetaanko uudelle standardille kehittämisen alussa asetetut tavoitteet?
- 4) Mitkä tekijät puolsivat siirtymistä incurred losses lähestymistavasta expected losses lähestymistapaan?
- 5) Kuinka merkittävää sopeutustyöpanosta rahoituslaitoksilta vaaditaan uuden standardin käyttöönoton yhteydessä?
- 6) Kuinka merkittävää rahoituslaitosten käyttäminen riskimallien kehitystarvetta standardin käyttöönotto merkitsee?
- 7) Kuinka pitkällä standardin käyttöönoton valmistelu on suomalaisissa rahoituslaitoksissa?
- 8) Miten uusi standardi vaikuttaa pyrkimykseen yhdenmukaistaa U.S. GAAP / IFRS standardit?
- 9) Onko uudessa IFRS 9 standardissa muita merkittäviä uudistuksia arvonalentumisten lisäksi?
- 10) Mitkä alueet voisivat olla seuraavana uudistusten kohteena rahoitusinstrumenttien standardoinnissa?